

DECEMBER 2022

DE LAATSTE SCHOK

Haalbare opties voor een verbod op elektrische drijfmiddelen

Varkens in Nood

COLOFON

DE LAATSTE SCHOK

HAALBARE OPTIES VOOR EEN VERBOD OP
ELEKTRISCHE DRIJFMIDDELEN

© Stichting Varkens in Nood

Amsterdam, 2022

CONTACT

info@varkensinnood.nl

varkensinnood.nl

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding:
Varkens in Nood (2022). De laatste schok. Haalbare opties voor een verbod
op elektrische drijfmiddelen.

SAMENVATTING

Tasers - stroomstootwapens - worden gebruikt om varkens tijdens transport en in het slachthuis vooruit te drijven. Door het geven van een pijnlijke elektrische schok worden de dieren gedwongen om (sneller) te lopen. De pijn en angst die tasers veroorzaken zijn vermijdbaar, want door het gebruik van diervriendelijkere drijfmiddelen en aanpassingen in het slachthuis zijn stroomstoten helemaal niet nodig.

Het gebruik van tasers is daarmee in strijd met de Wet dieren en het Besluit houders van dieren, die stellen dat onnodig en vermijdbaar dierenleed verboden is. Daarnaast wordt in Nederland het verbod op het gebruik van tasers op niet-volwassen dieren overtreden. Varkens zijn pas op een leeftijd van 18 maanden volwassen, terwijl tasers gebruikt worden om zogenaamde 'vleesvarkens' van slechts zes maanden oud naar de slacht te drijven.

De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft eerder ten onrechte gesteld dat een verbod op het gebruik van tasers niet mogelijk zou zijn. Dit klopt niet, want de minister heeft meerdere opties tot zijn beschikking om in Nederland het gebruik van tasers door transporteurs en slachthuizen te beëindigen dan wel bijna volledig te beëindigen:

1. HANDHAVING VAN HET BESTAANDE VERBOD OP HET GEBRUIK VAN TASERS OP NIET-VOLWASSEN VARKENS

Op grond van de Europese transport- en slachtverordening is gebruik van tasers op niet-volwassen varkens verboden. Gezien varkens pas op een leeftijd van 18 maanden volwassen zijn – zoals ook bevestigd door de definitie van een volwassen beer uit het Besluit houders van dieren – is ieder gebruik van tasers op varkens jonger dan 18 maanden tegen de wet.

1A. DEFINITIE VOLWASSEN VARKEN OPNEMEN IN NEDERLANDSE WET

Aanvullend kan de minister het reeds bestaande verbod op het gebruik van tasers op 'vleesvarkens' versterken door het toevoegen van een bepaling in het Besluit houders van dieren, waarin een volwassen varken wordt gedefinieerd als een varken van 18 maanden of ouder.

2. HANDHAVING VAN HET BESTAANDE VERBOD OP HET VEROORZAKEN VAN VERMIJDBAAR LIJDEN

Op grond van de Wet dieren en het Besluit houders van dieren is het gebruik van tasers in alle gevallen verboden. Uit de beschikbaarheid van diervriendelijkere alternatieven volgt immers dat er bij het gebruik van tasers in alle gevallen sprake is van vermijdbaar lijden.

3. AANSCHERPING EUROPESE TRANSPORTVERORDENING MET NATIONALE WETGEVING

Het gebruik van tasers bij transporten binnen Nederland kan worden verboden door de voorschriften uit de Europese transportverordening aan te scherpen met nationale wetgeving. Die verordening stelt dat “strengere nationale maatregelen ter verbetering van het welzijn van dieren tijdens vervoer dat volledig op hun grondgebied verloopt” zijn toegestaan.

AANVULLEND EN PARALLEL: AANSTUREN OP ALGEHEEL VERBOD TASERS IN EUROPESE REGELGEVING

Parallel aan en aanvullend op bovenstaande opties kan de minister zich inzetten voor een Europees verbod op het gebruik van tasers door zowel transporteurs als slachthuizen.

Varkens in Nood roept de minister met klem op om gebruik te maken van alle mogelijke opties om het gebruik van tasers door transporteurs en slachthuizen zo snel mogelijk te beëindigen.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	4
Pijn als drijfmiddel	8
Tasers zijn onnodig	10
Natuurlijk gedrag	11
Diervriendelijkere alternatieven	11
Overtreding van de wet	12
Nederlandse wet- en regelgeving	13
Europese wetgeving	14
Verbod op tasers is nodig en mogelijk	18
Verbod is wél mogelijk	19
Bronnen	22

01

PIJN ALS DRIJFMIDDEL

Stichting Varkens in Nood heeft in de periode 2019-2022 undercover beelden gemaakt van het transport van varkens. Op deze beelden is te zien hoe tasers* worden gebruikt en misbruikt om varkens vooruit te drijven (zie Figuur 1). Door het geven van een elektrische schok worden dieren gedwongen om (sneller) te lopen. Immers, ieder dier zal proberen weg te komen van een pijnlijke schok. Tasers worden voornamelijk gebruikt tijdens het transport (varkens moeten de vrachtwagen in en uit lopen) en de slacht (varkens moeten van de vrachtwagen naar de plek van slachten gedreven worden).

Figuur 1. Gebruik van tasers bij het opdrijven van varkens tijdens transport.

Er is geen diervriendelijke manier om een taser te gebruiken – een elektrische schok van de taser doet **altijd** pijn. Varkens gillen het uit en wringen zich in bochten om contact met de taser te vermijden. Dat tasers ernstige pijn en angst veroorzaken is wetenschappelijk bevestigd door instanties als het Europees referentiecentrum dierenwelzijn (EURCAW) en de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA).^{1, 2, 3, 4} Zo stelt het EURCAW: “*Shocking pigs with [tasers] results in pain and significantly raises heart rate, open mouth breathing and many other physiological indicators of acute distress.*”² De EFSA concludeert: “[Tasers] are a source of severe pain [...]”³

* In dit rapport wordt de term 'taser' gebruikt voor alle stroomstootwapens - ook wel elektrische drijfmidelen of elektrische prikkers genoemd - die in de veehouderij worden gebruikt.

02

TASERS ZIJN ONNODIG

Het gebruik van tasers wordt vaak verdedigd met het argument dat het de enige manier is om varkens in beweging te houden, met name in het slachthuis. Maar met de juiste aanpassingen tijdens transport én in het slachthuis, is het gebruik van tasers helemaal niet nodig.

NATUURLIJK GEDRAG

Varkens zijn groepsdieren die zich niet meteen veilig voelen in een onbekende omgeving. Nieuwe situaties willen ze grondig onderzoeken – en een vrachtwagen of slachthuis vol onbekende geuren, geluiden en mensen is voor varkens dus overweldigend. Hun natuurlijke reactie bij twijfel is stilstaan, observeren en in geval van dreiging proberen te ontsnappen.

Varkens pijnigen terwijl ze zich al in een stressvolle omgeving bevinden, verergert de situatie. Ze worden dan nog angstiger en bange varkens lopen juist minder goed door.^{2,3} Ze vallen vaker tijdens het opdrijven en zijn sneller geneigd om zich om te draaien in een wanhopige poging om te ontsnappen.^{3,5} Opdrijven met tasers gaat daarom langzamer en geeft een grotere kans dat varkens gewond raken.^{1,2,3}

DIERVRIENDELIJKERE ALTERNATIEVEN

Varkens lopen beter door en blijven rustiger als een drijfmiddel ze geen pijn doet. Een opdrijfschot (zie Figuur 2) is een effectief drijfmiddel juist omdat het geen angst en pijn veroorzaakt.^{1,3,4}

Als drijfgangen in het slachthuis aangepast worden aan het natuurlijke gedrag van het varken, dan kunnen de dieren rustiger en zonder pijnlijke drijfmiddelen opgedreven worden.^{1,2,3,5} Om opstoppingen, angst en verwondingen te voorkomen, zouden varkens alleen in kleine groepen en met diervriendelijke drijfmiddelen als schotten opgedreven moeten worden.^{1,3} Bronnen van afleiding en angst - zoals harde geluiden, gladde vloeren en schaduwen - moeten vermeden worden.^{1,2,3} Medewerkers die zich rustig gedragen en geleerd hebben hoe om te gaan met varkens kunnen dan met een drijfschot zorgen dat de varkens zich in de juiste richting blijven voortbewegen.³

Figuur 2. Door rustig achter de varkens aan te lopen met een opdrijfschot, worden de dieren zonder pijn opgedreven. Het opdrijfschot wordt gebruikt als blokkade die voorkomt dat varkens zich omdraaien en de verkeerde kant op lopen.

03

OVERTREDING VAN DE WET

Het gebruik van tasers is pijnlijk én onnodig. Hieruit volgt dat transporteurs en slachthuismedewerkers die tasers gebruiken 'vermijdbaar lijden' veroorzaken, en daarmee de Nederlandse wet- en regelgeving overtreden. Daarnaast wordt ook de Europese minimumeis dat tasers alleen mogen worden gebruikt op volwassen varkens structureel overtreden.

NEDERLANDSE WET- EN REGELGEVING

WET DIEREN

In Nederland biedt de Wet dieren bescherming aan alle gehouden dieren, waaronder varkens.⁶ Deze wet stelt dat pijn en angst bij dieren altijd vermeden moet worden, voor zover dat 'redelijkerwijs' kan worden verlangd.

WET DIEREN – ARTIKEL 1.3. LID 3.

Voor de toepassing van het tweede lid wordt tot de zorg die dieren redelijkerwijs behoeven in elk geval gerekend dat dieren zijn gevrijwaard van:

- a) dorst, honger en onjuiste voeding;
- b) fysiek en fysiologisch ongerief;
- c) **pijn**, verwonding en ziektes;
- d) **angst** en chronische stress;
- e) beperking van hun natuurlijk gedrag;

voor zover zulks redelijkerwijs kan worden verlangd.

WET DIEREN – ARTIKEL 2.1. LID 1.

Het is verboden om zonder redelijk doel of met overschrijding van hetgeen ter bereiking van zodanig doel toelaatbaar is, bij een dier pijn of letsel te veroorzaken dan wel de gezondheid of **het welzijn van het dier te benadelen**.

BESLUIT HOUDERS VAN DIEREN

Ook het Besluit houders van dieren, dat de regels bevat waar mensen die met dieren werken zich aan moeten houden, stelt dat dieren tijdens de slacht en daarmee verband houdende activiteiten geen vermijdbare pijn of lijden mogen ervaren.⁷

BESLUIT HOUDERS VAN DIEREN – ARTIKEL 1.12.

Bij het doden van dieren en daarmee verband houdende activiteiten wordt de dieren **elke vermijdbare vorm van pijn, spanning of lijden** bespaard.

GEBRUIK TASERS IN STRIJD MET NEDERLANDSE WET- EN REGELGEVING

Er zijn diervriendelijkere alternatieven voor het gebruik van tasers. De pijn en angst die tasers veroorzaken zijn daardoor een duidelijk voorbeeld van 'vermijdbaar lijden'. Er kan dus van transporteurs en slachthuizen 'redelijkerwijs' worden verlangd dat ze geen gebruik maken van tasers. Hieruit volgt dat transporteurs en slachthuizen die gebruik maken van tasers de wet overtreden.

EUROPESE WETGEVING

Er gelden ook specifieke regels voor het gebruik van tasers als drijfmiddel. Deze zijn gebaseerd op twee Europese verordeningen, de transportverordening (1/2005) en de slachtverordening (1099/2009). Deze verordeningen beschrijven aan welke minimumeisen in alle lidstaten voldaan moet worden. Tasers mogen volgens deze verordeningen gebruikt worden als drijfmiddel bij transport en slacht, maar alleen onder strikte voorwaarden. Niet alleen moet het gebruik van tasers zoveel mogelijk worden vermeden, ook mogen tasers alleen worden gebruikt op **volwassen** runderen en varkens.^{8,9}

VERORDENING (EG) NR. 1/2005 – ARTIKEL 6. LID 3 JL. BIJLAGE I, HOOFDSTUK III, PUNT 1.9

en

VERORDENING (EG) NR. 1099/2009 – ARTIKEL 15. LID 1 JL. BIJLAGE III, PUNT 1.9.

Het gebruik van apparaten waarmee elektrische schokken worden toegediend, moet zoveel mogelijk worden vermeden. Deze instrumenten mogen in elk geval **alleen worden gebruikt voor volwassen runderen en volwassen varkens die weigeren zich te verplaatsen**, en **uitsluitend op voorwaarde dat de dieren vóór zich ruimte hebben om zich voort te bewegen**. De **schokken mogen niet langer duren dan één seconde, moeten voldoende worden gespreid en mogen uitsluitend op de spieren van de achterpoten worden toegediend**. Ook wanneer de dieren niet reageren, mogen de schokken **niet herhaaldelijk worden toegediend**.

GEBRUIK TASERS OP NIET-VOLWASSEN VARKENS IN STRIJD MET EUROPESE WETGEVING

Tasers mogen volgens Europese regels alleen gebruikt worden op **volwassen** varkens. In Nederland worden tasers echter vrijwel standaard gebruikt op niet-volwassen varkens. Dit betreft voornamelijk gebruik op zogenaamde vleesvarkens. De term vleesvarken wordt in de vee-industrie gebruikt voor varkens die op een leeftijd van vier tot zes maanden worden geslacht. Een varken is echter pas volwassen bij een leeftijd van 18 maanden (zie kader met uitleg leeftijden van het varken). Daarnaast laten de undercover beelden van Varkens in Nood zien dat tasers soms zelfs worden gebruikt op jonge biggen. Transporteurs en slachthuizen die gebruik maken van tasers op 'vleesvarkens' of jonge biggen overtreden de Europese verordeningen.

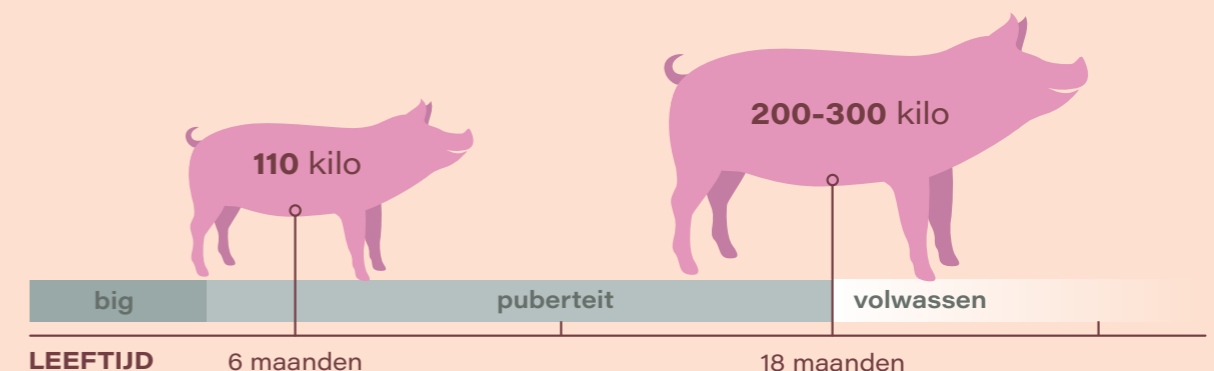
WANNEER IS EEN VARKEN VOLWASSEN?

Puberteit

Wetenschappelijk onderzoek naar de groei en ontwikkeling van varkens laat zien dat 'vleesvarkens' nog niet volwassen zijn.^{12,13} Op een leeftijd van vier tot zes maanden begint bij varkens de puberteit: ze zijn vruchtbaar en kunnen zich voortplanten.^{10,12} De puberteit duurt tot leeftijd van ongeveer 18 maanden.¹² Pas daarna is een varken volwassen. In het Besluit houders van dieren wordt een volwassen (mannelijk) varken dan ook gedefinieerd als "een beer van 18 maanden of ouder."⁷

Groei

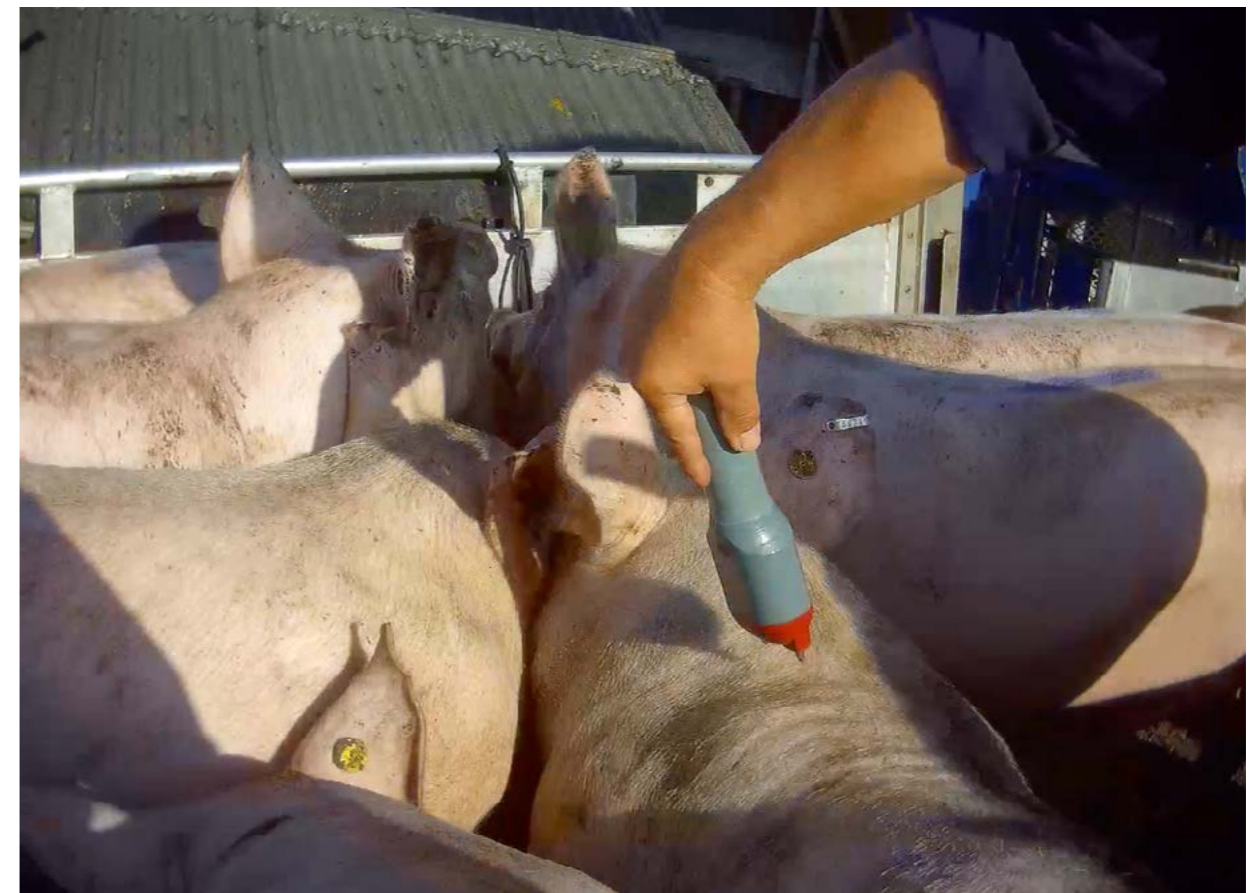
'Vleesvarkens' wegen als ze geslacht worden rond de 110 kilo.³ Volgroeide varkens in de intensieve vee-industrie wegen al snel 200 tot 300 kilo.¹¹ Een 'vleesvarken' heeft op het moment van slachten dus pas de helft van zijn of haar volgroeide grootte bereikt. Dit is ook terug te zien in de wettelijke eisen die gesteld worden aan de leefruimte die een varken zou moeten krijgen in de stal. Waar een groep vleesvarkens recht heeft op minimaal 0,8 m² per dier, is dat voor een groep zeugen 2,25 m² per dier.⁷

MISBRUIK VAN TASERS

Naast de minimumeis dat tasers alleen op volwassen dieren mogen worden gebruikt, worden de andere Europese minimumeisen ook regelmatig overtreden, zo blijkt uit de undercoverbeelden (zie Figuur 3). Op deze beelden is onder andere te zien dat:

- Tasers gebruikt worden op het hoofd, de rug of de flanken van varkens, terwijl schokken **uitsluitend op de spieren van de achterpoten** zijn toegestaan
- Tasers gebruikt worden op varkens die geen kant op kunnen, terwijl tasers alleen gebruikt mogen worden op dieren die **vóór zich ruimte hebben om zich voort te bewegen**
- Tasers gebruikt worden op varkens die al lopen, terwijl tasers alleen gebruikt mogen worden op varkens **die weigeren zich te verplaatsen**
- Tasers herhaaldelijk gebruikt worden op hetzelfde dier, terwijl schokken **niet herhaaldelijk mogen worden toegediend**

Figuur 3. Tasers worden gebruikt op hoofd en rug van varkens, de dieren hebben geen ruimte om zich voort te bewegen.

04

VERBOD OP TASERS IS NODIG EN MOGELIJK

In 2021 heeft de Tweede Kamer een motie aangenomen die de regering oproept een verbod in te stellen op het gebruik van drijfmiddelen die pijn of veel stress kunnen veroorzaken bij dieren, zoals tasers.¹⁴ Volgens de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is een dergelijk verbod niet mogelijk, omdat het gebruik van tasers op grond van Europese verordeningen is toegestaan.¹⁵

VERBOD IS WÉL MOGELIJK

Deze stelling van de minister van LNV is onjuist. De minister heeft meerdere opties tot zijn beschikking om het gebruik van tasers bij transport en in slachthuizen volledig te beëindigen dan wel bijna volledig te beëindigen:

1. HANDHAVING VAN HET BESTAANDE VERBOD OP HET GEBRUIK VAN TASERS OP NIET-VOLWASSEN VARKENS

Op grond van de Europese verordeningen is gebruik van tasers op niet-volwassen varkens verboden.^{8,9} Gezien varkens pas op een leeftijd van 18 maanden volwassen zijn – zoals ook bevestigd door de definitie van een volwassen beer uit het Besluit houders van dieren⁷ – is ieder gebruik van tasers op varkens jonger dan 18 maanden – waaronder ‘vleesvarkens’ – tegen de wet. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) moet als toezichthouder dit reeds bestaande verbod handhaven, door al het gebruik van tasers op ‘vleesvarkens’ als overtreding te behandelen.

1A. DEFINITIE VOLWASSEN VARKEN OPNEMEN IN NEDERLANDSE WET

Aanvullend kan de minister het reeds bestaande verbod op het gebruik van tasers op ‘vleesvarkens’ versterken door het toevoegen van een bepaling in het Besluit houders van dieren, waarin een volwassen varken wordt gedefinieerd als een varken van 18 maanden of ouder. Deze bepaling geeft een nog duidelijkere basis voor handhaving door de NVWA. Andere EU-lidstaten als Zweden hebben het gebruik van tasers op eenzelfde manier beperkt.²

2. HANDHAVING VAN HET BESTAANDE VERBOD OP HET VEROORZAKEN VAN VERMIJDBAAR LIJDEN

In voorgaande hoofdstukken is aangetoond dat op grond van de Wet dieren en het Besluit houders van dieren het gebruik van tasers altijd verboden is. Uit de beschikbaarheid van diervriendelijkere alternatieve drijfmiddelen volgt immers dat er bij het gebruik van tasers in alle gevallen sprake is van vermijdbaar lijden.^{6,7} Handhaving zou op grond van de Nederlandse wetgeving dus ook moeten plaatsvinden bij ieder gebruik van tasers.

3. AANSCHERPING EUROPESE TRANSPORTVERORDENING MET NATIONALE WETGEVING

Het gebruik van tasers bij transporten binnen Nederland kan worden verboden door de Europese transportverordening aan te scherpen met nationale wetgeving. Die verordening stelt dat “strengere nationale maatregelen ter verbetering van het welzijn van dieren tijdens vervoer dat volledig op hun grondgebied verloopt” zijn toegestaan.⁸ Het staat de minister dus vrij om nationale wetgeving op te stellen die het gebruik van tasers tijdens diertransporten binnen Nederland verbiedt.

AANVULLEND EN PARALLEL: AANSTUREN OP ALGEHEEL VERBOD TASERS IN EUROPESE REGELGEVING

Parallel aan en aanvullend op bovenstaande opties moet de minister zich inzetten voor een Europees verbod op het gebruik van tasers door transporteurs en slachthuizen. De Europese dierenwelzijnsregels – waaronder de transport- en slachtverordening – zullen in 2023 worden herzien, om het dierenwelzijn in de Europese Unie te verbeteren.¹⁶ Een Europees verbod sluit aan bij advies van de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA), die stelt ernstige zorgen te hebben over het gebruik van tasers.³

BRONNEN

- ¹ **EURCAW-Pigs, 2020.** Review on arrival and lairage management at pig slaughterhouses. Online beschikbaar via: <https://edepot.wur.nl/526511>
- ² **EURCAW-Pigs, 2021.** Review of pig welfare in slaughterhouses at stunning and bleeding. Online beschikbaar via: <https://edepot.wur.nl/546026>
- ³ **EFSA, 2020.** Welfare of pigs at slaughter – scientific opinion. Online beschikbaar via: <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/6148>
- ⁴ **EFSA, 2022.** Welfare of pigs during transport – scientific opinion. Online beschikbaar via: <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7445>
- ⁵ **Eyes on Animals, 2021.** Dierenwelzijn verbeteren in varkensslachterijen – Tips voor minder stress, verwondingen en opstoppingen. Online beschikbaar via: https://www.eyesonanimals.com/wp-content/uploads/2021/02/2021-Industrie-Tips-varkensslachterijen_-_Nederlands-4.pdf
- ⁶ **Wet dieren.** Volledige tekst te raadplegen via: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0030250/2022-01-28>
- ⁷ **Besluit houders van dieren.** Volledige tekst te raadplegen via: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035217/2022-05-05>
- ⁸ **Verordening (EG) nr. 1/2005** van de Raad van 22 december 2004 inzake de bescherming van dieren tijdens het vervoer en daarmee samenhangende activiteiten. Volledige tekst te raadplegen via: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/ALL/?uri=celex:32005R0001>
- ⁹ **Verordening (EG) nr. 1099/2009** van de Raad van 24 september 2009 inzake de bescherming van dieren bij het doden. Volledige tekst te raadplegen via: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A02009R1099-20191214>
- ¹⁰ **Graves et al., 2020.** Identification of measures predictive of age of puberty onset in gilts. Translational Animal Science 4 (1), pp. 285-292. Online beschikbaar via: <https://academic.oup.com/tas/article/4/1/285/5625850>
- ¹¹ **Whittemore & Kyriazakis, 2006.** Growth and body composition changes in pigs. Uit: Science and practice of pig production.
- ¹² **Reiland, 1978.** Growth and skeletal development of the pig. Acta radiologica, supplementum 358, pp. 15-22. Samenvatting beschikbaar via: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/233594/>
- ¹³ **Desantis et al., 2021.** Age-related changes in the primary motor cortex of newborn to adult domestic pig *Sus scrofa domestica*. Animals 11 (7), 2019. Online beschikbaar via: <https://www.mdpi.com/2076-2615/11/7/2019>
- ¹⁴ **Motie van de leden Vestering en Beckerman over een verbod op het gebruik van drijfmiddelen die pijn of stress kunnen veroorzaken bij dieren, 8 juli 2021.** Online beschikbaar via: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2021D28573&did=2021D28573>
- ¹⁵ **Brief van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 3 september 2021.** Openstaande moties en toezeggingen n.a.v. het tweeminutendeбат voortgang verbeteren slachtsysteem. Online beschikbaar via: https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021D32005&did=2021D32005
- ¹⁶ **Europese Commissie, 2021.** Dierenwelzijn – herziening EU-wetgeving. Online beschikbaar via: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12950-Dierenwelzijn-herziening-EU-wetgeving_nl

CONTACT

Bezoekadres

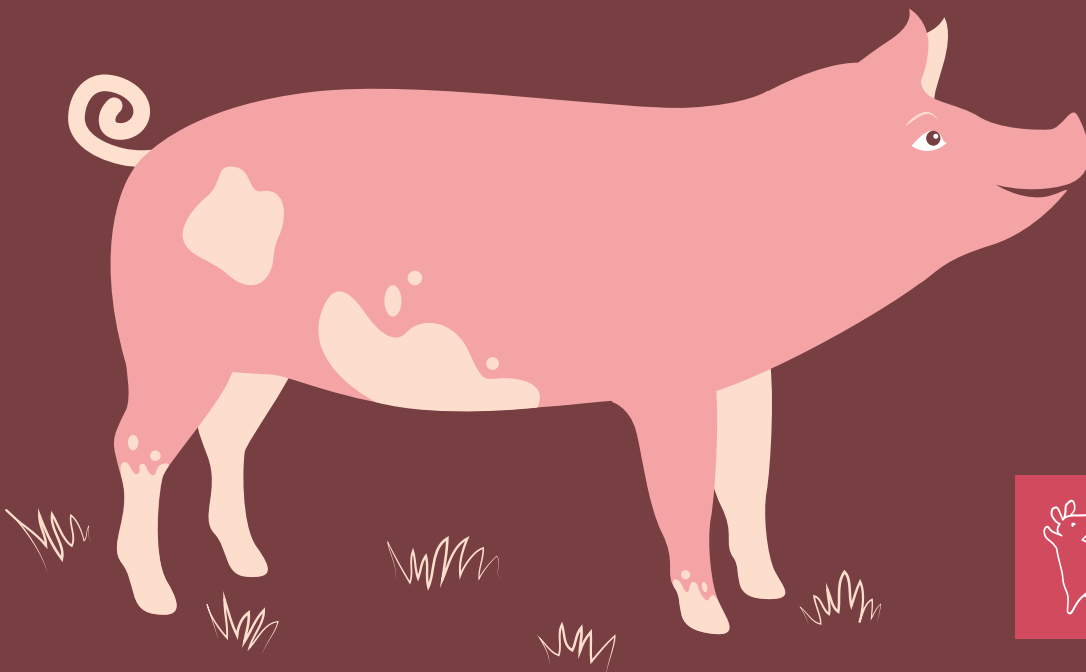
Tilanusstraat 8b
1091 BH Amsterdam
Tel. 020-6177757

Postadres

Postbus 14584
1001 LB Amsterdam

Overige informatie

IBAN: NL49 TRIO 0212 1888 87
Kvk nummer: 41217397
RSIN nummer: 806211593

Varkens in Nood